

07.01.2021

POL-2020-73926

Sisäministeriön poliisiosasto

Sisäministeriön lausuntopyyntö SMDno-2018-365

Itä-Suomen poliisilaitoksen lausunto: työryhmän ehdotus hallituksen esitykseksi laiksi Puolustusvoimien virka-avusta poliisille sekä eräksi siihen liittyviksi laeiksi

1 Yleistä

Kokonaisuutena lakiuudistukset ovat tarpeellisia ja selkeyttävät tällä hetkellä melko vaikeaselkoista ja useaan lakiin pilkottua asiakokonaisuutta. Uudistuksen tavoitteet (kehittää virka-apulainsäädäntöä vastaamaan nykyistä paremmin poliisin toiminnallisia tarpeita, vaste- ja päätöksentekoaajan lyhentäminen, ennakkovarautuminen, päätöksenteon selkiyttäminen ja ns. perusaseistusta voimakkaampien voimakeinojen käyttömahdollisuuksien laajentaminen myös muihin kuin terroristisiin rikoksiin) ovat selkeät.

2 Säännöskohtaiset perustelut ja lakiehdotukset

2.1. Laki Puolustusvoimien virka-avusta poliisille

2 § (Virka-avun edellytykset) kohta 10 (muuhun 1-7 kohtaan rinnastuvaan poliisille kuluvaan tehtävään) tulkitseminen edellyttää tutustumista lainvalmisteluaineistoon ja ei siltä osin täytä lainsäädännön täsmällisyysvaatimuksia. Poliisin kannalta säännös on toki varsin hyödyllinen, mutta vaikuttaa myös ns. "kaatopykälältä". Säännöskohtaisissa perusteluissa mainitut kalusto- ja varustelainat, tilojen käyttö ja asiantuntija-apu tulisi kirjata selkeästi itse säännökseen.

6 § (Virka-avun sisältö ja virka-avun antamisesta päättäminen) kohdalla esitetään, että ns. tavanomaista eli muuta kuin 7 § mukaista vaativaa virka-apua voi pyytää Poliisihallituksen lisäksi poliisiyksikkö myös muissa, kuin kiireellisissä tapauksissa. Tämä olisi yhdenmukaista myös poliisilain 9 luvun 2 § virka-apusäännöksen, Rajavartiolaitoksen virka-apua koskevan sääntelyn ja puolustusvoimien virka-apua koskevan päätöstason kanssa. Päätöstaso Puolustusvoimissa on Poliisihallitukseen rinnastettavaa pääesikuntaa alempana eli tavanomaisista virka-avusta tekee päätöksen maavoimien, merivoimien tai ilmavoimien esikunta. Virka-avun pyytämisestä ja sen antamisesta sekä käytännön yhteistoiminnasta tulisi voida sopia suoraan operatiivista toimintaa johtavien poliisilaitosten tilanne- tai johtokeskusten yleisjohtajien ja Puolustusvoimien esikuntien operatiokeskusten välillä. Tavanomaisen virka-avun pyytämisestä tulisi ilmoittaa Poliisihallitukselle.

9 § (Päätöksenteko vaativasta virka-avusta): Esitysluonnoksessa esitetty 4 momentin päätösvaihtoehto A (Poliisihallitus pyytää virka-apua pääesikunnalta) toteuttaa paremmin lakiuudistuksen tavoitteita päätöksenteon nopeuttamisesta ja selkeyttämisestä.

Säännöskohtaisissa perusteluissa (s.53) on maininta kahdentyyppisestä vaativasta virka-avusta; lähempänä tavanomaisempia vaativia poliisitehtäviä ja niissä tarvittavia voimakeinoja oleva vaativa virka-apu sekä toisaalta aivan äärimmäisissä tilanteissa poikkeuksellisten voimakeinojen käyttöä vaativa virka-apu. Pelkän säädöstekstin perusteella ja ilman perusteluja jaottelu jää kuitenkin epäselväksi.

4 momentissa käytetty määritelmä virka-avusta, joka ”voi sisältää sotilaan henkilökohtaisen aseistuksen lisäksi sellaista poliisin voimankäyttövälineitä voimakkaampaa aseistusta, jonka vaikutus on rajattavissa tarkasti yksilöityyn kohteeseen sivullisille ilmeistä vaaraa aiheuttamatta” on samoin vaikeaselkoinen. Puolustusvoimia ja Rajavartiolaitosta koskevilla asetusluonnoksissa (s. 122-123) vaativaa virka-apua tukevaan aseistukseen kuuluvat kranaattipistooli, kevyt kertasinko, raskas tarkkuuskivääri, 12.7 kaliiperin konekivääri ja käsikranaatti, mutta asetusluonnoksissa ei mainita, soveltuvatko ne kaikki em. määritelmään rajatusta vaikutuksesta ja sivullisten suojaamisesta. Jos käytettävää aseistusta ei pystytä määrittelemään riittävän tarkasti, tulisiko kaikki edellä mainitut aseet luokitella selvyuden vuoksi 9 § 4 ja 5 momentin mukaisiksi, sotilaan henkilökohtaista aseistusta voimakkaammaksi (ns. keskikategorian) aseiksi.

Asetusluonnoksen mukaisella vaativaa virka-apua tukevalla aseistuksella ei ole käytännössä mahdollista tai turvallista taikka tehokasta pysäyttää esim. kaapatun siviilientokoneen tai -aluksen kulkua. Asetuksessa tai laissa tulisikin olla maininta myös ko. tehtäviin soveltuvasta raskaammasta aseistuksesta (esim. ohjukset tai tykit) eli käytännössä sotavarustuksesta tai sotilaalliseen voimankäyttöön soveltuvasta, 9 § 1 momentin mukaisesta aseistuksesta.

Edellä mainitun perusteella aseistuksen luokittelu voisi olla esimerkiksi: 1 (sotilaan) henkilökohtainen aseistus, 2. (sotilaan) henkilökohtaista aseistusta voimakkaampi tai vaativaa virka-apua tukeva aseistus ja 3. sotavarustukseen kuuluva tai sotilaalliseen voimankäyttöön soveltuva aseistus.

10 § (Virka-apuosasto): esitetty säännös mahdollistaisi sitoumuksen antaneiden henkilöiden (reserviläisten) käytön 2 § kohdan 5 mukaiseen räjähteen tunnistamiseen tai siviiliräjähteen raivaamiseen. Ko. tehtävät ovat kuitenkin lähtökohtaisesti vaarallisia sekä edellyttävät asiantuntemusta ja jatkuvaa koulutusta. Esitetään, että räjähteiden tunnistaminen ja raivaaminen sekä käyttö virka-aputehtävissä rajataan ampuma-aseen käyttöä vastaavalla tavalla ainoastaan ammattisotilaiden tehtäväksi.

2.2. Laki rajavartiolaitain muuttamisesta

77 a § (Vaativa virka-apu poliisille): alueellisesta rajauksesta maa-alueella rajanylityspaikalle ja rajan läheisyyteen tulisi luopua, koska vastaavaa rajausta ei ole myöskään rajavartiolaitain 22 §:ssä (Terrorismintorjunta ja muut erityistilanteet) tai esitettyssä 77 b §:ssä (Vaativa virka-apu kansainvälistä erityissuojelua nauttivan henkilön vierailun suojaamiseksi). RVL:n valmiusjoukkueet ja helikopterit ovat kuitenkin ensisijainen poliisia avustava taho vaativissa ja erityistilanteissa myös maa-alueella.

77 c § (Päätöksenteko vaativasta virka-avusta): Esitysluonnoksessa esitetty 3 momentin päätösvaihtoehto A (Poliisihallitus pyytää virka-apua Rajavartiolaitoksen esikunnalta) toteuttaa paremmin lakiuudistuksen tavoitteita päätöksenteon nopeuttamisesta ja selkeyttämisestä.

Rajavartiolaitain asevelvollisten käyttö rajaturvallisuustehtäviin on kirjattu rajavartiolaitain selkeästi, mutta heidän käytöstään poliisin virka-aputehtäviin ei ole erillistä säännöstä.

Rajavartiolakiin tulisikin kirjata virka-apulain 10 § (virka-apuosasto) mukainen säännös asevelvollisten käyttömahdollisuuksista ja käyttörajoituksista poliisin virka-aputehtäviin.

2.3. Poikkeusolot

Lakiesityksissä ei ole otettu kantaa erilaisiin virka-aputarpeisiin normaali- ja poikkeusoloissa, mutta virka-avulle on todennäköisesti tarvetta myös valmius- ja puolustustilain aikana. Lainsäädäntöön tulisikin lisätä poikkeusoloissa mahdollisuus suojata yhteiskunnalle tärkeitä siviilikohteita ja -henkilöitä aseistetuilla asevelvollisilla tai sitoumuksen tehneillä henkilöillä, koska ammattisotilaiden (ml. rajavartiomiesten) saatavuus virka-aputehtäviin on todennäköisesti rajoitettua. Suojaamistehtävän toteuttamiseksi asevelvollisten ja sitoumuksen tehneiden henkilöiden aseellista virka-apua ja vaarallisia tehtäviä koskevat rajoitukset tulisi voida poistaa virka-apu- ja asevelvollisuuslaista esim. valmiuslain säännöksellä tai asetuksella.

Apulaispoliisipäällikkö
Poliisipäällikön sijaisena

Kai Markkula

Ylikomisario

Sami Joutjärvi

Asiakirja on sähköisesti allekirjoitettu asianhallintajärjestelmässä. Poliisi 07.01.2021 klo 11:37. Allekirjoituksen oikeellisuuden voi todentaa kirjaa-
mosta.